

A sport meg én. A sport hozzám, én róla. Eseteim. E szakokkal invitáltunk s fogadták el sarkallásunkat nyolcan, hogy ilyen s olyan formában kifejtsék válaszaikat. Köszönjük megosztott gondolataikat – olvasóink nevében is.

Hegyi Zoltán Imre

Ott állok úgy kétszázadmagammal az I. Balaton Mountainbike Maraton rajtszalagja mögött, tömeges rajt lesz, ahogy a hegyikerékpáros versenyeken általában. A magammal hozott müzliszeletek jó részét befaltam a rajtra várva, a hátizsák ismerősöknél, biztonságban, a kulacs tele van (vízzel, nem szeretem a langyos izotóniás italt), a lábam a pedálon; mit tagadjam, izgulok. Életem első éles versenyhelyzete: rajtszám van a kerékpáromon, chipes időmérővel; előttem a pályabiztosítókkal felügyelt, kijelölt pálya, 90 százalékban terep; 25 kilométer, rövidtáv – az 50 kilométeres középtávhoz nem éreztem eléggé felkészültnek magam. A második harmadba soroltam be – az elejével esélyem sincs tartani a tempót, és nincs annál deprimálóbb, mint a melletted nagy tömegben elhúzó mezőny.

Eldördül a startpisztoly. Komótosan az útra kígyózik a kerékpáros tömeg – Balatonfüred szelíden meredek utcáin indulunk meg fölfelé. Az eleje mindig egy hosszú fölfelé. A terepre.

Sokan vélik úgy, zabolátlan gesztus kivinni a kerékpárt az aszfaltról. Tépni görgeteges ösvényen, mászni kitett, lehetetlen szögű, csúszós lejtőket, a két keréken megélhető szenvedélyt (főleg a versenyzés szenvedélyét) összeházasítani az erdőben, terepen túrázás élményével. Gary Fisher, Charlie Kelly, Tom Richey és még néhányan a hetvenes évek elején nem így gondolkodtak. Tapasztalhatták, hogy az országútra álmódott gépek a terepen túlságosan hamar megadják magukat. Újragondolták hát a szerkezetet, a méreteket, kisebb átmérőjű, de ütéstűrőbb kerekek fölé álmodtak egy alakjával más kihívásokat segítő vázformát; ők alkalmaztak először bowdeneket a fékeróátvitelhez, felrakták a váltást a vázról a kormányra, a gépezet, amellyel a többiek közt fújtatva kapaszkodom az egyre kíméletlenebb emelkedőn, az általuk megálmodott, legyártott egykori bicajok unokája – a kilencvenes évek végéről. Azóta nagyot lépett e szakágban is a világ, a körülöttem guruló gépekhez képest az enyém, a maga merev első villás, csillapítás nélküli szerkezetével, a nyolc áttétellel hátul szó szerint retrónak számít – de nem panaszkodom: bár ez az első alkalom, hogy versenyzek, igazából magam is amolyan retró fazonnak számítok, illik hozzám ez a gép.

Az első alkalom, amikor terepre épült gépet láthattam, Sanyi barátom nevéhez fűződik. Még a nyolcvanas években, a szocializmus zárt kisvilágában ő egyfajta elvetélt Gary Fisherként abból gazdálkodott, amije volt – egy Csepel Túrát erősített meg örült módon, hogy csapathassa terepen. Egymással szembefordított első villával, dupla felső csővel, erősített hátsó papuccsal – soha nem felejttem el, ahogy a műhelye falához csapkodta a kész vázat. „Ennek ezt

bírnia kell, inkább itt törjön el, mint az erdőn"... és bírta is. Cserébe dögnehéz volt, hosszabb a kelleténél, és valahogy olyan esetlen. Sanyi imádtam... de nem csodáltam, hogy kereste és meg is találta a lehetőséget, hogy vegyen magának egy Scottot. Az első mountain bike, amit meghajthattam, egy korai Scott volt. Az első pillanattól szerelem. Most épp szét akar szakadni a tüdőm, ezen a véget nem érni akaró emelkedőn, a versenyen, ahová önként jöttem, én, vén barom. Tudom, nem ez lesz a mai napon az utolsó alkalom, hogy ez így az eszembe jut (ezt akartam... én, vén barom...). Miközben tizenegy-tizenkét éves srácok húznak épp el mellettem, és nem tudom tartani velük a lépést. Barátom, versenytársam (simán lenyom) és szervizmesterem: Pisti (aki épp a feleségét, gyermekei anyját kíséri valahol leghátul) figyelmeztetett erre – ezekkel a sráccokkal ne akarjak majd versenyezni. Ők a jövő bajnokai... bármilyen bosszantó, nem vagyok velük pariban.

Végre felérünk a nyitó kapaszkodó végére. A mezőny alaposan szétszakadt, kialakul az a csoport körülöttem, biciklistákból, akikkel valójában versenyezni fogok. Kemény talajú erdészeti úton nyomjuk, enyhe, hosszú lejtőn... ahol az ösvények elágaznak, példaszerűen ki van jelölve, fel van szalagozva a pálya, az első sokelágazásos, bonyolult helyen biztosítók terelnek a helyes irányba. Ma művészet lesz letévednie bárkinek a kijelölt útvonalról – nincs ez mindig így, pedig egy nem tervezett kitérőn simán elúszhat bárki versenye... Szerencsére nem volt mostanában túl sok eső – a földút kijártságán látszik: nagyon durvát dagonyázhatnánk itt egy nedvesebb időszakban.

Érdekes, hogy az első felnőtt-kerékpárom mégse monti volt, hanem egy camping. Nagyon beleszerettem; a városba, a lámpától lámpáig tartó őriületre tervezték az áttételét, rövid kifutású, keresztutcák szaggatta helyeken, mint például az Izabella utca, tudtam tartani vele a forgalom ritmusát. Mentem vele, mint a golyó... Balatonbogláron törtem el, ahogy a nyeregből kiállva tekertem fel rajta a boglári kilátóhoz – az egykori összecusukhatóságot kiváltó hegesztés adta meg magát a vázon. Gyalog vittem a nyaralóig, egyik kezemben az eleje, a másikban a hátulja – meg akartam volna menteni, de csúful tört, nem lehetett újrahegeszteni. A párom gyűjtött némi pénzt – és megvette, névnap ajándékul, életem első saját mountain bike-ját.

Nem azon a kerékpáron gurulok most és itt, a versenyen, hosszú lejtők és beillesztett, rövid kapaszkodók változatosságában, egy fehér meridás, sárga mezes, gerincvédős srác, és az egyik 12 éves ifjú titán nyomában közvetlenül... Baleset áldozata lett az a gépezet is. Bőven több, mint húsz éve gurulok a fővárosban két keréken, szerencsére egy kezemen meg tudom számolni, hány baleset ért – de mindegyik sokba került a maga módján. Hozzám idomult, szeretett gépekbe kerültek. Kicsit a ló és lovasa viszonya ez is – miközben a kerékpár magához csiszol: megtanulod, mikor melyik áttételből milyen körülményvilágban lépj a másikba, hogyan, mennyire dönthető, milyen kanyarívet szeret; közben alkatrészenként építed újjá, más mintázatú gumikkal, más rendszerű fékekkel, nyereggel, stucnival (a kormányt tartó elem) próbálsz teljesen magadévá tenni, hogy egyfajta időleges egységet képezzetek az utakon. Mondhatnám úgy is: a kerékpáros ember valójában kentauralkat – akkor érzi jól magát, ha az úton a kerékpárjával szinte egybeforr. Ha elfogadsz egy tanácsot: mielőtt erdőbe mennél kerékpározni, először érezd meg ezt az egységet.

Mögöttem egy kegyetlenül drága, márkás, pár éves paripa nyergében egy fickó fújtat. A lejtőkön rám előz, a kapaszkodókon visszaszedem. Mondani szokás: a versenyt az emelkedőn nyered meg s a lejtőn veszíted el. Mind a kettő a határaidról szól, de teljesen másként. Minden emelkedő tovább szaggatja a mezőnyt – így hagytuk el azt a szép, formás vádlijú lányt az imént –, itt az erő, a tüdőkapacitás, a kitartás válogat. A bölcs fizikum – amelyik képes a határan beosztani önmagát. A lejtő is a határokról szól, de a bátorság tükrében. Menyire engeded neki a gépet: hogyan találsz meg az ideális nyomvonalat lefelé, ahol a kerék szeret menni; mekkora lendületet veszel: hagyod-e futni és közben pihensz, avagy rátekersz szakadásig. A lejtőn könnyű túlvállalni magad, esés lehet a vége, adott esetben csúf esés – nem véletlenül dekkol a pálya mellett mentő, ügyeletes orvos: ha túl merész vagy túl fiatal vagy, a lejtő akár meg is ölhet. Idővel teljesen külön szakág lett a lejtőn lefelé száguldásból, teljesen más karakterű gépekkel: ez a downhill, a DH. Szerintem sok tekintetben inkább a síversenyek lesiklás-szakágaival rokon sport – gyilkos sport, legalább annyira a bátorságról szól, mint a testbe kódolható technikákról és reflexekről.

Szűkület jön, avaros, csúszós, szűk ösvény, meredeken lefelé. Inkább leugrok, és tolom (engedem lefelé inkább) a kerékpárt – ezen a rövid, de annál technikásabb szakaszon. Ennyire nem tudok biciklizni, ez itt az emelkedő és jó helyre érkező kerekek játéka. Mondhatnám: nincs még szemem hozzá, hogy a megfelelő helyen emeljem a kerekeket – hiszen ez dönti el, hova és mikor érkezik –, de tudom, ezt a képességet már nem valószínű, hogy megszerzem. Korábban kellett volna – és nem szégyen leszállni, ha nem tudod megoldani az előtted kibontakozó kihívást. Megint elhúznak mellettem hárman – vagy visszanyerem őket a következő meredélyen, vagy nem... Valójában egy versenyen számomra ezek a legizgalmasabb helyek, ezek a szűk, egynyomú vadösvények, főleg ha köves, görgeteges, vagy saras, avar takarta, csúszós... ha a neheze tovább nehezedik. Nem tartom kizártnak, hogy versenyen kívül nekiszaladtam volna – de itt és most csak feltartottam volna vele a többieket. „Pálya!”, kiabálja mögöttem a gyorsabb, és neked ilyenkor illik utat adni. És itt bizony gurulva nemigen van hol.

Újabb könnyebb szakasz szélén egyszer csak látom: az egyik, a verseny elején látott gyermekkorú titán áll a gépe mellett, egy idősebb versenyző csajjal. „Nincs javítókészleted?”, süvölti felém a lány – nemet intek. Tényleg nincs nálam defektjavító készlet, leszedő a gumihoz... mindent benne felejtettem a hátizsákban, eszem ágában sem volt elrakni... Komoly hiba, többé nem követtem el – fogadkozom magamban, és tényleg, a szűkület tuskés talaja szedte áldozatok mellett suhanok el, a további szakaszon hárman is vadul javítanak, belsőt cserélnek, ragasztanak az út mentén. Az egyik akár én is lehetnék... úgy látszik, van, amit nem old meg a verseny előtt kerékbe fújt gumitartalmú tömítőfolyadék...

Ez az első versenyem, de túrákon már igen komoly kilométerszámot tekerem össze – sőt, egy időben az életpályám is úgy képzeltem el, könyvekkel megrakott egykerekes kerékpáros utánfutót vontatva. Naponta nemritkán száz kilométert összetekerve a városban, verőfényben, esőben, sárban, hóban. Soha nem felejttem el, amikor egyszer sűrű hóesésben gyűrtem hazafelé a közvilágítás utat foltozó fényei között, a Mogyoródi úton. Az utánfutó tetején, a kabátomon, a kesztyűmön vastagon megült a hó – és egyszer csak látom, amint egy

komplett turistacsoport fényképez, ahogy az autók keréknyomában küzdök az egyensúlyomért. Mindannyian szeretjük a figyelem efféle fókuszát – az aznapit szívesen kihagytam volna... Persze változott ez is, manapság a városban egyre több teherbiciklit látni, vázba épített rakfelülettel vagy zárható dobozzal... az én nyomvonalat remekül követő, dönthető utánfutóm nem vonzza már úgy a tekintetet, mint amikor az egészzet elkezdtem. Van Budapesten egy fiatal, fejlődő vállalkozás, a Kantaa: nagyon komoly terheket mozgatnak a városon át, teherbiciklivel, utánfutóval – s a legnagyobb kerékpáros futárszolgálatok is tartanak teherbiciklit. A súlyok mozgatásával megszerzett izomzat most jól jön, újabb enyhe, de hosszú kapaszkodóba fogunk...

Most már jöhetne a frissítópont, mert elfogyott a vizem. A vízzel gazdálkodás ennek az egész versenyzésnek a kulcsa lehet – aki nem veszi komolyan, besavasodó izmokkal, a pálya szélén hevertető görcsökkel fizet. Konkrétan akár az egész lábat érintő görcsrel, biciklivel együtt eldőlvé, hiszen a leszálláshoz sincs ilyenkor alkalom. Vén vagyok, és e tekintetben tényleg amatőr – ha inni akarok, megállok, terepen nem merek menet közben a kulacsért nyúlni. Nem szeretem a mozdulatot, meg azt se, ahogy ilyenkor óhatatlanul lazul a kulacstartó... enyhe, de görgeteges lefelé jön a kanyar után, itt nagyon keményen rátekerhettek a srácok, az ösvény mentén kirázódott kulacsok hevernek. Felveszek egyet, víz van benne, remek! Ahogy elnézem, lesz mit takarítaniuk a rendezőknek a verseny után. Miközben iszom, a márkahusár megint elvágtat mellettem, immár harmadszor, a lejtőn sokkal nagyobb laufokat vesz. Hiányzik a gépemről az az első teleszkóp... nem rázná úgy szét az ereszkedés a csuklóm, a csillapítás a kerék futására is jó hatással van – de szeretem azt a pontosságot, ahogy a merev villával a kerék oda fut, ahova rakom. Hiányzik a klipszes pedál... hogy nagy sebességnél ne rázódjak le róla, hogy emelni tudjam a madarat – de az összes hirtelen lelassuláskor az eldőlést kockáztatnám vele, mint ahogy aszfalton ezt szépen be is bizonyítottam már magamnak.

Rohadtul alattomosan jelölték ki ezt a pályát! A hosszú lejtő végén, a nyeregbeől kiállva megcsinált lendület-tripek végére beláthatatlan kanyarból bomló, hirtelen, gusztustalan meredekek kerültek. Lehet visszaváltani, a lehető legkönnyebb fokozatig... avagy leszállni. A srác, akivel immár harmadszor változtatjuk a helyezést, előttem túlságosan nagy sebességgel érkezett a kanyarba, megtorpanásig fékez, váltani nincs érkezése. „Csak ezek a kurva kapaszkodók ne volnának”, szakad ki belőle – nekem sincs módom teljesen leváltani az elejét, középtányéron a lánc, lesz, ami lesz, kiállva, izomból nyomom ki a minimálisan szükséges tempót. Megy ez... Érzem, hogy meglesz. Visszapillantok a tetejéről, a srác a biciklijé mellett áll, el se kezdte tolni felfelé – pszichológiai hadviselés ez a javából, pedig nem annak szántam, a szükség vitt rá; de azt hiszem, végre tényleg sikerült leszakítani. A versenyt hegymenetben nyered meg és völgymenetben veszíted el...

Vége! Az itatópont. Iszom. Aztán még egy kicsit iszom. De nem időzők többet, megyek tovább... ez a rövid pár korty most nem került helyezésbe.

Viszonylag könnyű helyen ér be a középtáv első néhány helyezettje. „Pálya!” Az bizony! Ezek a srácok kétszer annyit mentek; gyorsabban, mint ahogy én. A kijelölt útvonaluk eleje és vége megegyezik a miénkkel – értelemszerűen adok utat, az egyetlen részen, amelyik enyhén saras. Balról egy komoly dagonya hú-

zódik a bozótosban – ez a disznók kedvenc helye a környéken. A profik ijesztő tempókülönbséggel veretnek el mellettem, mintha se én, se a sár nem volna a világon – azt hiszem, az ő fogalmaik szerint ez nem is sár. Gyönyörűen viszik a gépet... próbálok a nyomukban maradni, legalább egy keveset. Így tanulhatsz a legtöbbet: ha egy profi nyomvonalát követed, ha hagyod a testednek, hogy ellesse a mozdulatokat, ahogy az összes kihívást egy számodra ki se rajzolódó határon megcsinálja előtted. Persze lemaradok... de ez a pár perc felejthetetlen élmény. Nyertem általuk pár helyezést, meglett a meridás srác a sárga mezben...

Frissen irtott, aljnövényzetes szűkület, a kivágott bokrok töve pirosra festve. Elöttem kiáltva jelzik, kézzel mutatják, hol fekszenek a kerékgyilkos tuskók. Átvesszem én is a feladatot. Ezen a szakaszon nincs előzés – és figyelmeztetjük egymást a keréknyom-széles ösvény mentén elszórt veszélyforrásokra. Közel lehet a vége, meredeken szakít lefelé a sűrűben az út, észnél kell lenni, szinte a reflextávolságig sem látható be – s íme, itt is van Füred első pár háza, kifutunk az aszfaltra. Ismerős kanyarokkal irány a piactér, a befutó. Valaki nagyon törekszik mögöttem, kénytelen vagyok hajrázni, nekiengedem, amennyire csak merem, sőt a kanyarokból kihajló íven rá is tekerek. Ott a cél! Bemondják a nevem... közvetlenül mögöttem a szép vádljú lány liheg, akivel az elején meccseltünk. Gratulálunk egymásnak. Hiszen versenyeztünk, a célig.

Hiszen versenyeztem. Korosztályomban 68-ból a 44. helyen beérve, abszolút helyezést tekintve a 142. helyen a rövidtáv 207 indulójából. Van hova fejlődni – akkor is, ha elsősorban nem a meridás sráccal, az ifjonccokkal vagy a vagyont érő, naprakész gép nyergében ülő úrral versenyeztem, hanem saját magammal. A saját félelmeimmel, a saját merészségemmel. A pályán, ötven felé, balesetek ütött-kopottságaitól nehezült testtel. Boldogan állok a pálya szélén, várom Pisti barátom és a feleségét. Úgy állok ott, mintha megnyertem volna valamit. Elmondhatatlanul jó érzés...

Ircsik Vilmos

A sporthoz való és a sporttal való viszonyom ma már olyannak tűnik, mint egy régi-régi szerelem. Sok jót ígért, keveset váltott be, és fáj visszagondolni rá.

Mióta az eszemet tudom, jelen volt az életemben, és jelen van még mindig. Talán túlzottan is jelen. Abban a világban, ahol felnőttem, a köznapok nyuggeivel szemben a sport varázsa nyitotta meg az első távlatokat egy másfajta emberi létezés felé.

A londoni 6:3, amelyet kilencévesen a városlódi iskola harmadik osztályában hangszórón keresztül hallgattam végig. Otthon akkor még rádiónk se volt.

Később az osztálybajnokságok, amelyeket az iskolaigazgató szervezett a felső tagozatosok számára, nevelői céllal és a falusi futballcsapat utánpótlásának folyamatos fenntartására.

Az asztalitenisz, vagyis a pingpong, a Balatonalmádiban megnyert járási úttörőbajnokság, amely életem első sikerével, rövid távú halhatatlansággal ajándékozott meg, hiszen ötvenéves osztálytalálkozókon társaim még mindig emlékeztek rá.

A megyei másodosztályú futballcsapat, amelybe a *jobbhalf*, hivatalos nevén a jobbfezetet posztján gimnazistaként bejártam magam. Még ma is beleborzongok a katartikus érzésbe, amikor a nagyokkal kifuthattam a hepehupás pálya közepére, és a közönség felé fordulva háromszor elkiáltottuk: Éljen, éljen, éljen! A fejjáték volt az erősségem. Magas voltam, volt ritmusérzésem kellő időben elrugaszkodni a zöld gyepről, felemelkedni a kék ég felé, kiszámítani a sárga labda röppályáját, és olyan ütemben találkozni vele, hogy a hatás-ellenhatás törvényének megfelelően, ágyúgolyóként vágódjon a választott irányba.

Ilyen kezdetek után, kikerülve a nagyvilágba, természetesen sportkarrierőről álmodoztam. Ám az egyetemen hamarosan szembe kellett néznem a tényekkel és a képességeimmel. És ezt a szembesülést, az önismeret parancsát a sportnak köszönhetem. Ez a parancs addig alighanem hiányzott belőlem, vagy legalábbis nem foglalkoztatott. Az Eötvös-kollégium nem hivatalos pingpong-ranglistáján már csak a középmezőnybe kerülhettem, többen is megverték, így például Spiró György, akinek sokkal lazább és gyorsabb csuklója volt, mint nekem. A futballtudásomból viszont még futotta annyira, hogy eljutottam a Móricz Zsigmond körtér szélén lévő BEAC-pályára, amelyet azóta felfalt a sétálóutca és a bevásárlóközpont. Rövid idő után azonban kiderült, hogy nemcsak az NB III-as csapatba, de még a tartalékba sem férek be. Mert nem voltam elég gyors, nem voltam elég robbanékony.

Persze bölcsészként akkoriban már az irodalommal is megmérgeződtem, egyre gyakrabban kezdtek megjelenni vagy az egyetemi, kollégiumi rendezvényeken szóban elhangzani műfordításaim, és olykor saját verseim. Amikor aztán egy idő után gyarapodó önismeretem birtokában összevettem műfordításaimat saját verseimmel, könnyű szívvel lemondtam költői ambícióimról. Saját magyarázata szerint Márai Sándor azért nem lett vérbeli költő, mert lírájából hiányzott a sűrű-robbanékony feszítőerő, amely nélkül pedig nincs költészet. Nálam is ez lehetett a gond, és ennek tudatosulásában, mivel Márait akkor még nem ismertem – pontosabban szólva, felkent professzorok mindent megtettek, hogy ne ismerjük –, a fociban szerzett tapasztalataim segítettek. Vagyis rájöttem, hogy a robbanékonyság nemcsak a futballpályán hiányzik belőlem. Ettől kezdve a lassúbb tempójú próza felé fordultam. Költői vénámból azért futotta annyira, hogy ma már komoly versfordítói életmű van mögöttem – költői háttér nélkül.

Bár sportolói terveim szép lassan dugába dőltek, és egyre inkább az irodalommal kacérkodtam, a sportnak magának korántsem fordítottam hátat, sőt kenyérkereső foglalkozásul a sportújságírást képzeltem el magamnak. Azzal a kényszerű kompromisszummal és önáltatással, hogy aki tudja, az műveli, aki nem tudja, az ír róla. Ezúttal az önismerettel már nem volt olyan nagy baj, írni tudtam, sportbeli tájékozottságban, merem mondani, műveltségben pedig bárkivel felvehettem a versenyt. Így aztán, amikor 1968 nyarán két segítőkész egyetemi ismerősöm szólt, hogy a Népsportnál sporthoz értő fiatal diplomásokat keresnek, azonnal jelentkeztem Tabák Endre főszerkesztőnél, aki barátságosan fogadott, és a labdajátékok rovat gondjaira bízott. Kaptam újságíró-igazolványt, amellyel ingyen járhattam minden rendezvényre, riportot készítettem, többek között Bánhidi Zoltánnal a sportnyelvről, Móra Ferenc fiával, Móra Gáborral sporttörténeti érdekességekről, tudósítottam az újdonsült

gerelyhajító olimpiai bajnok, Németh Angéla élménybeszámolójáról az ELTE-n, sporthumoreszkeket írtam – de semmi nem jelent meg belőlük. Noha tudtam írni, noha kívülről fújtam a csapat-összeállításokat, rangsorokat, rekordokat, rekordereket – a kíméletlen kenyérharcban egy ilyen nagyokos észkombájn írásai rendre alulmaradtak az aktuális eseményekről szóló tudósításokkal, szenzációkkal szemben, amelyeknek kiszimatolására, nyomon követésére alkalmatlannak bizonyultam. Ráadásul 1969 elején Tabák Endrét nyugdíjazták, utódja, egy faragatlan KISZ-apparatcsik pedig nem tartott igényt rám. Hiába, az önismeret, az önmegismerés kútja mélységesen mély, és én akkor még nem jutottam el a legfenekére.

Nietzsche szerint az ókorban a görög azért lett olyan nagy nép, mert válságaiból mindig fiziológiai szükségletei révén lábalt ki. És ezek között a fiziológiai szükségletek között természetesen ott volt a testkultúra is, négyévenként a háborúk felett is diadalmaskodó olimpiai játékokkal. Igen, ott volt, még hozzá egy szinten a görög drámával, a görög lírával és a görög filozófiával. A sport tehát szerves része az egy és oszthatatlan hellén kulturális örökségnek, amelyből Európa vétetett. A sportot az izomgyúak pótcselekvésének tartó, fanyalgó, nyamvadt entellektüelek sok egyéb mellett erről sem hajlandók tudomást venni. Persze mai formájában a sport valóban messze került a Nietzsche megfogalmazta szerepétől, de nem messzebb, mint például a tudomány vagy a művészet, amelyeket már régóta szintén kizárólag a pénz irányít. A tenisz, a labdarúgás, az autóversenyzés, a golf és más menő sportágak sztárjainak jövedelmét, mentalitását, a körjük teremtődő hamis mítoszokat ismerve, a sport ma sokkal inkább a globális válságok elmélyítését, mint a belőlük való kilábalást, sokkal inkább az ellentmondások növekedését, mint csökkentését szolgálja.

Ettől azonban az önmegvalósulásán munkálkodó embernek nem kell kétségbeesnie! A mindenkori válságaiból való kilábaláshoz, a testi-lelki harmónia fenntartásához még mindig nyugodt és ép lélekkel választhatja a sportot. Mens sana in corpore sano. Én magam például, sikertelen versenyzői pályafutásom hozadékaként, immár csaknem húsz éve napi rendszerességgel nyolc kilométert kocogok. Igaz, egyre lassabban, ám egyre kitartóbban! És kocogás közben gondolataimat érlelve néha eszembe jut, hogy a sport ma is olyan hozzám, mint egy régi-régi szerelem. Sok jót ígér, keveset vált be, és egyre jobban fáj. De azért még mindig jó vele. A festői kerékpárúton, ahol mindenféle anyagi juttatások nélkül rovom a kilométereket, amatőrként is igazi sztárnak számítok, és ma már a legváratlanabb helyeken, a legváratlanabb helyzetekben ismernek fel és köszönnek rám ebbéli tevékenységem alapján. Ismerősök éppúgy, mint ismeretlenek.

Jeszenszky Géza

Már az ókoriak óta tudjuk, hogy „ép testben ép lélek”, de hogyan lesz a test ép, hogyan őrizhető meg az egészség, és így hogyan lesz jobb állapotban a lélek, hogyan lesz több derű az életünkben? Erre is Hellász adta meg a választ: a testgyakorlás, mai szóval a sport révén.

1941-ben, már a háború alatt születtem. Budapest ostroma idején, a pincében töltött hetek alatt súlyosan megbetegedtem, de hála az Apám által megszerzett penicillinnek, túléltem. Az iskolai tornaóráktól azonban az orvosok eltiltottak. A Budai-hegyeket mégis, egészen kiskoromtól fogva jártam, Apámmal. Amikor ötödik osztályos koromban Aczél László személyében egy remek sportember lett az osztályfőnökünk, aki még novemberben is kivitt bennünket a Vérmezőre, hogy ott tornázzunk, fussunk és ugorjunk, én nem akartam ebből kimaradni, „saját felelősségemre” megszüntem „testnevelés alól felmentett”-nek lenni. Beleszerettem az atlétikába, de Aczél tanár úr kedvezményes („olajos”) jegyet szerzett számunkra a Műjégpályára is. Tizenegy évesen kaptam meg nagybátyámtól az 1930-as években készült sílécét, amelynek a szélén fémszegély, „kantni” is volt. Barátaim falécein ez hiányzott... Első lesiklásom a Horváth-kertben volt (ma is emlékszem az élményre), kanyarodni pedig a Tabánban tanultam. Néha összejött annyi pénzünk, hogy a fogással felmenjünk a Szabadság-hegyre, és onnan léccel siklottunk le a Farkastorokba, a farkasréti villamoshoz. Nyaranta szüleimmel jártam evezni a Dunára – milyen izgalmas volt a kielboattal először átmenni a szentendrei-szigeti oldalra. Én kormányoztam, de hamarosan már az evezőket is kezeltem a gurulóülésről. És hogy jobban ússzunk, 13 évesen két osztálytársammal felvételt nyertem a Csatornázási Művek úszószakosztályába. Nem voltam kifejezetten ügyes a sportban, de szívós, erősségem volt a hosszútávfutás. És talán a legfontosabb: ott volt nekünk a mindennapos testnevelés: fejelés a Horváth-kertben, futball a Tabánban, télen persze ugyanott a sízés, amikor volt hó – és akkoriban legalább két hónapig volt a Nap-hegy oldalában, legfeljebb időnként jeges.

Nemzedékemben szinte mindenki sportolt, sokan sportegyesületben is. Rengeteg munkahelyi sportegyesület és szakosztály volt, nem élsportolókat kerestek, hanem minden fiatalból edzett – és engedelmes – katonát akart nevelni a Rákosi-kor. „Munkára, harcra kész” – ez volt az MHK-mozgalom, de rossz célja ellenére sok élményt nyújtott, és egészségesebbé tett minden résztvevőt. Persze akkor nem volt tv, számítógép, internet, utazás, viszont volt időnk rengeteget olvasni és sportolni. Mindez jól megfért a tanulással. Az órákon figyeltem, napi két óránál inkább kevesebb, mint több időt fordítottam az otthoni felkészülésre, a tananyagot gyorsan elolvastam, olvasmányaim alapján irodalomból, történelemből, földrajzból többet tudtam, mint ami a tankönyvben volt. És azt is tudtam a család révén, az Apámmal esténként a zavarással nem törődve hallgatott nyugati rádióadásokból, hogy mennyi hazugsággal tömik a fejünket a rádióban, az újságokban és az iskolában is.

A Toldy-gimnázium nemcsak kiváló és igényes tanáiról volt nevezetes, de a sportban elért sikerekről is. Az I. emeleten voltak kiállítva azok a díjak, érmek, kupák, melyeket – emlékeim szerint – elsősorban vívásban és sízésben

szerezték elődeink. Igyekeztünk nem elmaradni tőlük, de a háború előtthöz képest kevesebb volt a diákverseny, inkább egyénileg sportoltunk. Az osztálykirándulások nem buszozásból és étkezésből álltak, Antall József osztályfőnökünk, régi cserkészhez méltóan, komoly gyalogtúrákkal párosította Pécs, Eger, Tihany megismerését. Nyaranta pedig, ha sikerült is egy-két hét balatoni nyaralás a szülőkkel, majdnem minden diák dolgozott is egy hónapot, általában fizikai munkát, ez is megedzett bennünket. Én az egyik nyáron a XIII. kerületi házkezelőség alkalmazottjaként kerítésekert festettem. És mivel érettségi után „ellenforradalmár” osztályom el volt tiltva a továbbtanulástól, két éven át magam is a munkásosztály tagja lettem, segédmunkás beosztásban.

A forradalom leverése utáni nehéz, keserű években a barátok és a lányok mellett a sport volt a kikapcsolódás, a felüdülés eszköze. Most már önállóan mentünk túrákra a hegyekre és a vizekre. A külföld még elérhetetlen volt, de vitorláztam a Beruházási Bank szakosztályában Tihanyrévben, és feledhetetlen, 24 évesen balesetben meghalt kebelbaráttal, Márton Péterrel elkezdtem sízni járni a borsönyi Nagy-Hideg-hegyre. Azt hiszem, ennek köszönhetem a legtöbbet állóképességben. Királyrétig járt egy kisvasút, onnan közel három órát és 600 méter szintkülönbséget kellett felkapaszkodnunk, hátunkon hátizsákkal, benne az élelemmel, vállunkon a síléccekkel. Az elmúlt ötven évben hányszor tettem meg ezt az utat! Barátokkal, egyetemi diáktársakkal, lányismerősökkel, feleséggel, gyermekeinkkel, az ugyancsak feledhetetlen Széchenyi Géza által rendezett amatőr síversenyek résztvevőivel, újabban pedig a hatvanas-hetvenes éveiket taposó szenvedélyes síbarátokkal.

Azt hiszem, jó döntés volt, hogy a szabad természetben űzhető sportok mellett köteleztem el végleg magam, és – Istennek hála – ezeket 75 évesen sem kell abbahagynom. Ahogy a határok megnyíltak, sok olyan vágyam teljesült, amelyekről 25 éven át legfeljebb álmodoztam. Sátoros, gyalogtúrás, windsurfös túrák az Adrián, Svájcban, Skóciában – és a Tátrában meg Erdélyben. Megmásztam az egykor Magyarország, ma Szlovákia legmagasabb csúcsát, a Gerlachfalvit, de a Hoverlát is, amely ma Ukrajna teteje. Az erdélyi Hargitát elneveztem a magyar Himalájának, a Madarasi-csúcsra, a magyarok által lakott hegyvidékek legmagasabb pontjára szerintem minden magyarnak el kellene jutnia. Szép emlék, amikor angol diplomata barátaink reánk hagytak egy kétszemélyes vitorlás dingit, és feleségemmel „szelek szárnyán” röptünk a Balatonon. Azután azt is megértük, hogy az Adrián vitorlással keressük föl nászutunk színhelyét, Korčula szigetét. Élmény volt kenuval járni a magyarországi Felső-Tiszát, fürdeni a homokpadokon, de a Duna, az verhetetlen! Egy szigetkerülés, sátorozás a (Szentendrei)-szigetcsúcson. Leevezés a nemzetközi Duna-túrával Esztergomtól Mohácsig. Ahogy eltűntek a római-parti csónakházak és a kielek, vásároltunk egy felfújható kajakot, és a kilencvenes években ezzel megkezdtük a vadvízi kajakozásokat. Felfedeztük a Tisza vadon rohanó kárpátaljai szakaszát, Rahótól Husztig és Tiszaújlakig. Erdélyben az Aranyost, és az Oltot a Tusnádi-szorosban. Azután jöttek az Egyesült Államokban a komoly, III–IV. fokozatú vadvizek, és a velük vetekedő Tara folyó Montenegróban. Vendégtanárként, majd nagykövetségként síztem, családommal együtt a Sziklás-hegységben, a Lake Tahoe-t övező háromezresek és a nevéhez illő Mammoth hegységben, Colorado állam legendás terepein mint Vail vagy As-

pen. Három téli olimpián köszönhettem a magyar versenyzőket és próbáltam ki egy-két napra a sípályákat. De a csodálatos pályarendszerek elsősorban arra ösztönöztek, hogy terjesszem a sí és a többi sportág szeretetét az ifjúság körében, így lettem síoktató, így érvelek ma is a hazai sílehetőségek javítása, felvonók építése mellett, és hogy mesterséges hóval garantáljuk itthon is a tél kihasználását, ami egészségünk és erőnlétünk megőrzésének legbiztosabb eszköze. Norvégiai nagykövetségként erősödött szeretetem a sífutás, a sítúrázás iránt, ami még egészségesebb, és jóval kevesebbe kerül, mint az alpesi sízés. Ezt kellene népszerűsíteni és géppel előkészített síutakkal előmozdítani itthon.

A Sors jóvoltából rengeteg sport-élményben volt részem. A sportnak azonban sokkal többet köszönhetek, mint élményeket szép, sok esetben fantasztikus tájakon. Jó társaságot, barátságokat is hozott, emberismeretet. De a sport nyújtotta fizikai és lelki edzettség nélkül az élet nehézségeit sokkal nehezebben viseltem volna el, esetleg feladtam volna egyes küzdelmeket. A szellemi munka, az ülő életmód káros fizikai következményeit csak a sportolással lehet ellensúlyozni. (Ilyen értelemben a sporttal rokon és hasonló hatású az akár kedvtelésből folytatott fizikai munka, a kerti tevékenységek, a fűkaszálás, ásás, házépítés.) A hétköznapiakon sokat dolgoztam, sokszor napi 12 órában tanítottam, kutatómunkát végeztem, írtam – de a hétvégeken igyekeztem sportolni, a szabad levegőn tartózkodni. A politikai munka még időigényesebb volt, a kikapcsolódásra kevesebb időt hagyott. A protokollból fakadó étel- és ital-fogyasztás is könnyen az egészségre megy, az elhízással járó betegségekhez vezet – az ellenszer megint csak a fizikai erőfelfejtés, a sport. A külügyminiszter kora reggeltől olvas, tárgyal, szembesül súlyos ügyekkel, komoly felelősséggel járó döntéseket hoz, utazik nagy távolságokra, itt a korábban megszerzett állóképesség jelentett felbecsülhetetlen segítséget. A futás volt a leghatékonyabb módja a kondíció megőrzésének. A washingtoni magyar nagykövetség (és benne a nagykövetségi lakás) egy nagy közpark szélén található. Minden reggel 20-25 percet futottam az erdős, dombos terepen, utána reggeliztem, és jött a késő estig tartó munka. Hétvégeken feleségemmel együtt remek biciklitúrákat tettünk, de eveztünk is a Potomacra.

Főként egyes vezető nyugati politikusokról halljuk, hogy mit sportolnak. Az amerikaiaknál a golf vezet, de az nem túl megerőltető. Bill Clinton rendszeresen futott, Putyin számos sportágat úz, nálunk a vadászat mellett a vezetők inkább csak nézik meccseket. A politikusok és a diplomaták közötti jó viszony is gyakran a sport segíti elő. Gyakran teniszmeccsek oldják a feszültségeket, de hallottunk már pingpong-diplomáciáról is. A külügyminisztériumok országjárásokra szokták vinni a nagyköveteket, én két alkalommal rendeztem síversenyt a Budapesten akkreditált diplomaták számára a borszönyi Nagy-Hideg-hegyen.

A magam részéről a sportot elsősorban nem élményszerzésnek szeretném látni, hanem az egészséges életmód terjesztőjének és a jellem nevelőjének. Engem az olimpiai gondolatban nem az érmek és a rekordok ragadtak meg, hanem Coubertin üzenete: „Nem a győzelem a fontos, hanem a részvétel.” Szememben egy világbajnoki aranyéremnél többet ér egy fair play díj. A doping, még inkább a „bunda” viszont ellentétes a sport céljával és szellemével. A csapatsportok összefogásra ösztönöznek, a közösség élményét hozzák. Örülök élsportolóink sikereinek, de elsősorban azt remélem ezektől, hogy a

sportolásra ösztönzik a fiatalokat. Jó érzés drukkolni a versenyzőknek, de sokkal jobb versenyezni. Külföldön rengeteg az amatőr sportoló, az amatőr sportverseny, köztük a seniorok versenyei. Látjuk, hogy a mozgásukban sérült vagy fogyatékkal élő emberek mire képesek, mit jelent számukra a sport. Szeretünk büszkélkedni nagy sportsikereinkkel, de sportoló nemzet vagyunk? Sajnos egyre kevésbé. Márpedig a gazdasági versenyben, a tudás-versenyben is az tud jobban helytállni, akinek van akaratereje, aki megtanulta, hogy a nehézségeket ésszel és erővel lehet leküzdeni, és aki tudja, hogy a versenytársak nem ellenségek, hogy együttműködéssel többre lehet menni, mint önzéssel. A sajnálatos módon fogyatkozni látszó morál iskolája a sport.

Lukáts János

A sportok közül a szurkolás áll hozzám a legközelebb – így írtam ezt valahol. Vagyis a sportokat és a sportolást jobbra kívülállóként szemlélem (magyarul: a tévében nézem). A sportolás számomra a test és lélek harmonikus együttmozgatása, a játék és a szórakozás emlékéző formája. A versenysportokkal pedig soha nem kerestük egymás kegyeit. A versengés, az ellenfél keresése és mindenáron való legyőzése idegen és ellenszenves érzés számomra.

A sportot mint életcél, a versenysportot olyan öncélúságnak érzem, amely már régen nem a játékról és nem a harmóniáról szól, hanem a pénz- és a hírnévvadászatról, a média-népszerűség hajszolásáról. És mint az ókori gladiátorokat, napjaink élsportolóit is a végletekig kicsavarják, aztán eldobják. Karrierjük alig tart egy évtizednél tovább, ez idő alatt kell magukat pénzben, összeköttetésben megszédni – bármi áron. Ezt az életformát sugalljuk, sulykoljuk gyermekeink elé célként, példaképként?

Kedvelt futballcsapatomnak (mert azért van ilyen!) az 1960-as évtizedben volt összeállítását máig tudom, a tavalyit nem, az már az idén sem érvényes. A személyes kötődés játékos, csapat és néző (szurkoló) között régen megszűnt. Aki tavaly „nálunk” játszott, az idén más kontinens más csapatában szerepel, a játékosok akár évente változtatnak csapatot, állampolgárságot. Nemzetközi pénznyelő és pénztermő automaták élő tárgyai ők, a szórakoztatáson kívül kevés kötődéssel a városhoz, ahol éppen a szerződött évüket töltik. Rasszizmus? – ugyan, inkább a nemzetközi sportpiac rablólhalaira kellene felhívni a nézők figyelmét.

A néző persze büszke a versenyzőre, aki győz vagy becsülettel helytáll a versenyben. Azt a fajta nemzeti eufóriát azonban, amely napjainkban, honunkban sportolóinkkal kapcsolatban ismét elharapódzóban van, nem érzem magaménak. A nemzeti zászlóba csavart mezítlábas, gatyás sportoló (országszerte a falakon) inkább ellenszenvet kelt bennem. Különösen, ha mindehhez a Himnusz idején ismerőseinek küldi integetését és csábmosolyát.

Mit teszek én magam sport címen? Szeretek úszni, hetenként egy alkalommal, ilyenkor az egy kilométer körüli teljesítmény jóleső elpilledést eredményez. A Balatont – ennek ellenére – négyszer úsztam át (ötvenöt éves korom

után), és talán még egy ötödikre is van bennem elszántság, bár tudom, egy versenysportolónak ez egy délelőtti edzésadag. Én évek óta használom fel írássaimban az ekkor szerzett élményeket.

Hét éve új „feladatot” tűztem magam elé, a magyar kisvárosokat (közülük mintegy harmincat) jártam végig, fedeztem fel szépségüket magamnak, és osztottam meg élményeimet olvasóimmal. Ez alkalmanként négy-öt órányi trappolást-talpalást jelent, mindannyiszor alaposan elfáradtam és megizzadtam (vagy megáztam). Minden le- és felmenő családtagommal megjártam a Bükk és a Börzsöny völgyeit-bérceit, sátorral, éjjeli csillagvadászattal. Külföldi városlátogatásaim során a legritkábban veszek villamosjegyet, gyalogló lábamat estére alig éreztem Párizsban, Berlinben, Madridban. Ezeket figyelemre méltó teljesítménynek érzem, nem tudom, hogy a sportot hajszolók is részesei lesznek-e az effajta élménynek.

Igen, írtam sportnovellákat is, de nem úgy, hogy azok sportpropaganda cílokra bevethetőek volnának. A *Megrongált rangadó* focinovella olyan mérkőzésről szól, amelyet két kutatóintézet „kocacsapata” vív egymás ellen éveken át, aztán egyszer az egyik profikat vonultat fel... Nem lesz több mérkőzés.

Az *Egy illat emléke* címűben a pingpong mint az udvarlás és szerelmi vallo-más sajátos eszköze játszik szerepet. A *Kedvcsináló kecskesajt* novellában két barát sakkozik a Balaton-parton fekete olajbogyókkal és fehér sajtdarabokkal, a játék kínosan hasonlít az életükhöz. A *magányos úszkáló álmodozásai* a Balaton-átúszás élményét idézi fel, meg az úszó lelki többletét, amellyel kilép a tóból. De talán lesz még kedvem további sportnovellákhoz is!

Persze találkoztam sportolókkal. Ritkán, kevéssel, de nem akárkikkel! Egy novellapályázaton a siker és kudarc szerepe volt a megadott téma, nem is elsősorban a sportban. Ez 2000-ben, az athéni olimpia évében volt. A verseny fődíját a tiszteletbeli zsűrielnök, a kalapácsvető-bajnok nyújtotta át, én pedig elmondtam a mondókát, amelyet világcsúcsa után a magyar közbeszéd költött róla: „Szemünk, szájunk elámula, ménkű nagyot dobtál, Gyula!” Ő erre megölelt, fölemelt, én pedig nagyon büszke voltam. Néhány év múlva Gyula meghalt.

Az egyik könyvhéten, a Vörösmarty téren dedikálta könyvét az öttusabajnok, beszélgetett az asztaltársakkal, kezét az asztalon nyugtatta. Lefényképeztem a kezét, amellyel lőtt, úszott és futott, lovat szorított és vívott. És aranyat hozott haza, mindannyiunk örömére.

A HÉV-megállóban többször láttam késő délelőttökön a nagy centercsatárt (ahogy még mi neveztük ezt a posztot), mindketten vártunk a járműre, én mindig úgy helyezkedtem, hátha megszólít; nem szólított meg, de végignézett rajtam. Én sem mertem megszólítani, sem ismeretlen ismerősként köszönni neki. Ma már ő is *azon a másik pályán* mutatja be nagyszerű cseleit. Pedig csak két évvel volt nálam idősebb.

Nyakas Szilárd

Tiszalök alatt rohantam neki a folyónak. A homokkal terített sekély partszakaszt vettem célba. Anyám az utolsó pillanatban kapott el a nekem már nyakig érő vízben. Három és fél évesen az embergyerek nem érzi a veszélyt. Úszni akartam, lebegni, mint a faágak a folyó felszínén. Anyám nagyon megijedt. A férje orosz fogságban, egyetlen gyermeke a tiszai strand vízének sodrában. Megrázott, mint Krisztus a vargát. Később megtudtam, hogy apám is küzdött az árral.

A *Dnyeperen*, hídverés közben. A táboruk épkezláb hadifoglyaival verettek az oroszok pontonhidat a folyóra. Ezerkilencszáznegyvenhét nyarán – első futó és vizes sportemlékem idején – már kint volt a vízből, életben maradt társaival hazafelé készülődött a hároméves fogságból.

Miskolcra ezerkilencszáznegyvenkilencben került családkunk, ahol a görömbölytapolcai strandon magamtól tanultam meg úszni. Az állomással szemben laktuk egy kétlakásos, földszintes ház egyik felét. A másikat – minő szerencse – egy magyar olimpikon kapta. „Apró bácsi” – csak így szólítottuk Apró Józsefet, aki a 3000 méteres akadályfutás magyar bajnokaként kvalifikálta magát a helsinki olimpiára. Ott aztán előfutamából harmadikként került a döntőbe. Mi, az egész nap fejelgető, focizó, a „másik udvarban” fára mászó gyerekek félistenként csodáltuk, amikor reggeli és esti futóedzése után, átizzadt melegítőben hazatért feleségéhez és kisfiához, Lalihoz.

Az olimpia idején állandóan a rádión csüggtünk, s hallgattuk a labdarúgó-, az öttusacsapat, az úszó lányok, vívóink, a birkózók, a kalapácsvető páros, Csermák József és Németh Imre győzelmeit közvetítő Szepesi Györgyöt – s Apró bácsiért izgultunk. Kilencedik lett. Az egyik akadálnál szöges cipővel ráléptek a lábára. Még így is csak jó két másodperccel lett rosszabb az ideje, mint az általa tartott magyar csúcs.

Tízévesen, 1954 nyarán, Budapesten a Sportuszodában kezdtem róni a távokat. Akkor már Budán laktunk, s apám levitt a Margitszigetre, a Budapesti Honvéd Úszószakosztályába. Itt páromat ritkítottam. Szó szerint, mert ilyen korú gyerekekkel akkor nem foglalkoztak. Először a 33 m-es fedettben kellett bizonyítanom, hogy nem fulladok bele. Tavasszal aztán kiparancsoltak a nagy medencébe, az ötvenméteresbe, s néha már a felnőttekkel foglalkozó edző is rám-rám nézett. Magányosan róttam a gyorsúszó-hosszakat, ám egyszer kihívott a partra, s megkérdezte, a hátúszáshoz lenne-e kedvem. Hálás voltam neki, hogy egyáltalán figyelt rám, s azonnal igent mondtam. Attól fogva, bár továbbra is magányosan „gályáztam”, de fél szemét már rajtam tartotta, s szakmai tanácsokkal javította technikámat. Lelkesedésem határtalan volt. Ezt csak fokozta az edzést záró élmény, amikor az általam használt pályán vízbe csobbant egy újabb félisten, az akkor már több világcsúcsot tartó Tumpek György, az 1954-es torinói Európa-bajnokság 200 méteres pillangó-számának kontinensbajnoka.

A BVSC-ben korombeli gyerekekkel is foglalkoztak. Átigazoltam, ám Budáról a zuglói BVSC-uszodáig s vissza napi közel kétórás villamosozást jelentett. Megértte. A hasonló korú kiskamaszokkal minden könnyebben ment. Ötvenöt nyarat például társaimmal végig az uszodában töltöttük. Az edzéseket megelőzően s követően fociztunk, fejtünk. A stukkolást gyakoroltuk. Végtelen

energiánkat látva, házversenyeket szerveztek részünkre. A legutolsón a négy úszásnemből a mellet kivéve mindet megnyertem. Egy új Tumpeknek meg a gyorsúszó Nyékinek Imrének képzeltem magam.

Ötvenhat október 23-án már nem engedtek el otthonról edzésre. Iskolába se.

Az év végén sulit váltottam. Az általánost befejezve – 1958-ban – a Toldy Ferenc Gimnázium tanulója lettem, ahol az akkor 55 éves legendás testnevelő tanár, Sykó Dezső keze alá kerültem. Ki is volt ő? Álljon itt egy hiteles történet!

Sykó Dezső Tanár Úr miniszteri felelősségre vonására még a harmincas évek közepén került sor. Helyszín a Toldy Főreál épülete. Ide robog fekete kocsiján az akkori belügyminiszter, vitéz leveldi Kozma Miklós, aki korábban egy évtizeden át volt a Magyar Távirati Iroda és a Magyar Rádió elnökgazgatója. Friss miniszterként siet fel az első emeletre az igazgatóhoz. Bemutatkozik, és kéri, hogy a szünetben hűják össze a tanári kart.

A teljesen megzavarodott igazgató sürgősen intézkedik, és az összegyűlt kollégáknak bemutatja a belügyminisztert. A Toldy Főreál tanári kara elé lépve Kozma Miklós egyetlen kérdést tesz fel:

– Ki az a Sykó Dezső?

A néhány másodpercnyi néma csöndet katonás kilépés töri meg:

– Én vagyok az, kegyelmes uram!

Vitéz leveldi Kozma Miklós, végigmérve a fiatal tanárt, megkérdi:

– Ön az a pedagógus, aki a minap rakoncátlankodás okán a fiamat testi fenytésben részesítve pofon ütötte?

– Igen, én vagyok, így tettem.

A Toldy Főreál tanári kara lélegzet-visszafojtva lesi, mi következik.

A belügyminiszter úr őkegyelmessége a gimnázium testnevelő tanára elé lép, keményen a szemébe néz, és kezét nyújtja:

„Szervusz, kérlek! – majd a buzgó kézrázás alatt még hozzáfűzi: – Az a büdös kölyök benned végre emberére akadt, mert mi otthon nem bírunk vele.” Azzal – a hagyomány szerint – sarkon fordult, lerobogott a lépcsőn és elhajatott.

Másodikra az osztályunkból ketten is vízilabdázni kezdtek. P. István a BVSC ifi kapuját védte, Sz. András – legizmosabb osztálytársunk – az „Óhajó” néven emlegetett Óbudai Hajógyár ifjúsági csapatát erősítette. Egy év késéssel én is belevetettem magam a vízilabdázásba. Ezúttal nem kívántam átutazni a várost, így a hozzánk közeli „Csasz”-ban (ma Császár-Komjádi Uszoda) edző csapatot, az „Óhajó”-t választottam. Ennek az OB II-es csapatnak volt edzője egy újabb legenda, a sziklakemény „Spéci-bá”, azaz Szittyá Károly, a helsinki olimpián győztes magyar csapat tagja, mellesleg az 1948-as londoni olimpia ezüstérmese. Szittyá Spéci az OB I-es Spartacus vezető edzője is volt egy személyben. Kihasználva ezt a perszonáluniót, az „Óhajó”-t faiskolaként működtette, innen emelve át a tehetséges fiatalokat az OB I-be. A vele s az ellenfelekkel vívott csaták, kalandok sorát társaimmal még ma is emlegetjük.

Milyen a sors? Néhány évvel ezelőtt a sport ismét összehozott egy jó fél évszázada nem látott vízilabdás társammal. Ő két évvel idősebb lévén, akkor az Ifi I-et erősítette, ahová én az Ifi II-ből csak egy-két alkalommal tudtam bekerülni. Az egykori csapattársal, prof. Sz. Bélával már harmadik éve teniszezünk együtt. Szinglit játszunk, mert annak van sportértéke. Itt nincs mese, mint a párosban. Itt minden labda után futni kell. Lassan három éve, a hetvenedik születésnapo-

mon is ütöttünk. Megkértem, ezúttal mobiljával mozgóképen örökítse meg azt a pillanatot, mikor a hálón átugorva cserélek térfelet. Gondoltam, a felvételt online elküldöm – jókívánságok kíséretében – néhány kortársamnak, barátomnak. Szerinte az első ollózásom felvétele nem volt éles, ugorjak még egyszer! Megtettem. Most a képkivágás hibázzott. Menjek újra. Ugrottam. Harmadszor elnézést kért, de ferdén tartotta a mobil. Visszamentem, s teniszütővel a kezemben harmadszor is áthágtam a hálón. Ezúttal nem hagytam szó nélkül. Hozzáhajoltam, a szemébe néztem, és csak ennyit mondtam: – *Szívatsz, ugye?!* Elnevette magát. – *Na, akkor így 70 évesen, és ebben az életben utoljára, negyedszerre is átugrom, grátisz!* Megtettem. Azóta is ütök, de nem ugrálok.

Pósa Zoltán

Nyápic kisfiú voltam, úgyszólván afféle Taigetosz-bébi. Atletikussá soha nem fejlődtem, s ma, hatvannyolc évesen sem vagyok kigyúrt izompacsirta. Bár a debreceni Sas utca 4. szám alatti házban, a mai Sas patika fölött jöttem e világra 1948. szeptember 6-án, otthon, bába segédletével, felnevelő, dajkáló örök kis hazaként azonban ma is a Piac utca 3., Hatvan utca 2. szám alatti sarokházra emlékezem. A Piac utca, a debreceni főutca akkor a megszálló Vörös Hadsereg nevét viselte, de a nyakas, kálomista debrecenieknek nem járt rá a szája soha. Piac utcának hívtuk akkor is. Az oroszok lebombázták a Piac utca 1. szám alatti sarokházat, amivel nekünk, gyerekeknek grundot teremtettek. Éppen a város legjellegzetesebb, emblematisz pontján laktunk 1949 februárjától 1973 februárjáig, szemben a sárga, emberfejú, dupla toronypárral, a Nagytemplom tornyával. Ezen az udvaron sokat álmodoztam esténként, háton fekvé. És ez volt a maratoni foci grand guignoljainknak, fejelős csatáinknak kedvelt helyszíne is. Ma már egy bank és egy áruház fedí a nagyudvar teremtette épület-foghíjat.

Mint sokat betegeskedő, irodalommal korán megfertőzött ember, első kis fűzfapoémáim elkövetésétől kezdve – kisebb-nagyobb szünetekkel, amikor orvos, mozdonyvezető, kovács, asztalos vagy focista akartam lenni – eldöntöttem, hogy én vagy töltőtollkoptató szegény legény leszek, vagy semmi. Akár jól tanultam, akár viszonylag gyöngébben, nem melengették szívemet különösebben a tanulmányi sikerek, nem keserítettek a kudarok. Csak két dolognak örültem: amikor a fogalmazásaimat és a versezeteimet dicsérték, illetve amikor a tanulást befejezve öcsémmele lementünk az udvarra, s négy-öt órán át rúgtuk a labdát a haverokkal. Volt az életemnek több olyan korszaka, ötödikes kortól középiskolás időszakom közepéig (aztán az egyetem első három-négy esztendejében), amikor Dombrowszky Ádám öcsémmele együtt voltunk maratoni grundfoci-parádék hősei. Ma is emlékszem kevéske sportsikeremre. A debreceni Fazekas-gimnázium házi bajnokságán, az első E és a D osztály összevont csapatának tagjaként hatalmas szólót levágva ragasztottam be az angol tagozatosok csapatának vinklijébe a döntő gölt. Ezért akkor tornatanárunk, Rentka Laci bácsi év végén dicséretes jelest írt be az indexembe. Másodgimnazistaként a másik tornatanárunk, áldott emlékezetű Kovács Gyuri bácsi fölvétetett a városi sportiskolába. Úgy vélte, született hosszútávfutó volnék. Kitaratóan, erőmet

ügyesen tartalékolva ügettem, a hajrá volt a gyöngém. Gyuri bácsi szerint ezt a hiányosságot sok-sok gyakorlással el lehetne tüntetni. Az egyetlen, városi szintű hivatalos versenyemen csak kissé kétes értékű bronzérmem tudtam szerezni a kettőezres távon. Elindultunk húszan, célba értünk mindössze hárman. A célba érők közül viszont én voltam az utolsó, s igen gyöngé időeredménnyel. Vakok között te vagy a félszemű király – ugrattak osztálytársaim. Ekkor megszólalt egy belső hang: ne legyél te az atléták közt a legjobb író, az írók közt a legjobb atléta.

Fájó szívvel otthagytam a sportiskolát, a szüleim nagy öröme, kik félték, hogy a versenyszerű sport a tanulás rovására megy. Kovács Gyuri bácsi díjazta, hogy őszintén elmondtam neki, miért nem lehetek én sportoló. Sok sikert kívánt nekem az életben, amikor fölvettek 1967-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetemre. Ott újra felbukkant a sport. Négy féléven át kötelező volt a testnevelés az egyetemen, Istennek hála, ma egyre több helyen vezetik be újra ezt a gyakorlatot. Ahogy mostanság, akkor is sokan lázadtak ellene. Éppen mi, bohém író- és költőjelöltek éreztük át az ép testben ép lélek alapigazságát, és imádtunk focizni heti két órán át. S előjött a grundfocista maratoni csaták hozadéka: az egyetemista átlaghoz képest jobban bírtam az iramot. Megmaradt a labdaérezkém, persze tipikus grundbajnoki hibákkal. Eglábas voltam, és igen gyakran pontatlanul lőttem kapura. A tét nélküli buli-meccseken minden remekül ment. Ám amikor kiváló tornatanáraink, Csende, Máthé és Bácsi tanárurak beválogattak a hivatalos tanár–diák mérkőzések diákcsapatába, mindannyiszor átlagosan szerepeltem. Sőt, legutoljára nagyot hibáztam: egy nagy szóló végén kihagytam egy százszázalékos helyzetet, amivel szépíthettünk volna. Igen csak kiporoltak bennünket tanáraink. Könnyű volt nekik, köztük játszott a jeles finnugor nyelvész és profi szintű focista, Nyirkos István, alias Sityi bácsi. Sajnos, már nincs az élők sorában. Ekkor írta le az egyetemi újságban korán elhunyt Dankó István barátunk, minden idők legnagyobb egyetemi újságírója, hogy „a Pósa–Dombrowszky költő testvérpárból a kisebbik jobban focizott, de az idősebb rímfaragó szereplését követték árgusabb női szemek”.

Aztán az eleinte nehezen elért írói-költői sikerek, a keserű kudarcok, a politikai balhék, a családalapítás háttérbe szorították a sportot. Bár a feleségem, múzsám, Barna Márta is kiváló amatőr kosaras volt, s egészen jól focizott, évekig nem voltunk pályán.

A bűvópatak azért előbújt néha. Új, kisebb hazánk, Balatonföldvár Keleti strandfördőjén egy-egy alkalmi meccsen egy darabig bizonyítottuk, hogy nem felejtettünk el mindent. Mielőtt letettük volna végleg a labdát, a berlini fal lebontása előtt másfél évvel meglátogattuk nagy egyetemi cimborámat, Kulcsár Szabó Ernő irodalomtörténész professzort Bayreuthban, ahol négy éven át vendégprofesszorkodott. Gyönyörű, meleg nyár volt. Esténként elmentünk az egyetemvároska foci- és kosárpályájára, s játszottunk olykor magyar–német, máskor az ott állomásozó amerikai csapatok fiaival magyar–amerikai meccset. Mulatságos epizód volt, hogy amikor először kosaraztunk az amerikaiakkal, kétségbe ejtettük őket. Szegények, már viszonylag jól beszéltek németül, nekünk viszont egy szavunkat sem értették. Azt hitték, mindent elfelejtettek. Csak akkor könnyebbültek meg, amikor kiderült, hogy magyarul ordítoztunk. Ekkor Barna Márti még mindig igen jól kosarazott, mindenki vele akart lenni. Én ak-

kor már csak a bolondozásban vittem a prímet. Játék közben kommentáltam a meccseinket Szepesi György modorában. Mondanom sem kell, a közvetítés sokkal jobban ment, mint a kosarazás. Az amerikaiak nagy mulatságára elneveztem magam a „harlemi fiú”-nak.

Talán e visszaemlékezésből egyértelmű, hogy valóban bűvópatakként kísérelte eddigi életemet a sport, és a sportok sportja, a foci. A sportszeretet előjött a magyar labdarúgó-válogatott EB-sikerének ünneplése közben is. Nem volt olyan meccs, amelyet ne ordítoztunk volna végig Barna Mártival és Pósa Mátéval. Örültünk, és várjuk, hogy a világbajnokságon is jól szerepeljünk. Reménykedünk a magyarországi olimpiában. A sport nagyszerű dolog. Megtanít bennünket arra, hogy nekünk, Kárpát-medencei magyaroknak a sikereink és balsikereink is közösek, s összetartják azt, ami mindig is összetartozott. Summa summárum: úgy érzem, hogy a hosszútávfutásban és a maratoni focizásokban váltam kitartóvá, képessé nagyregények megírására. Mi több, a versíró ritmusérzékének kialakulását is elősegítette a labdaérezék és a maratoni futás ütemessége.

A debreceni nagytemplom előtt

Ablakom előtt
 Sárgába öltözött
 Dupla fejű torony
 Emberarcú templom
 Istenképpé formált
 Lényekhez hasonló
 Megváltó saruját
 Nappal megoldozó
 Alatta ébredtem
 S ameddig lehetett
 Előtte fociztunk
 Hajnaltól estelig
 A hatalmas grundon
 Éber álmú régmúlt
 Tovatúnt gyerekkor
 Oda-vissza térő
 Emlékmás életünk
 Újra ismétlődik
 Soha nem lesz vége
 Mert amint véget ér
 Mindig újra kezdjük
 Fölrepülsz az égre
 Visszatérsz a Földre
 Élted elejére

Debrecen, 2010. szeptember 12.

Tamási Orosz János

Ezt, sajnós, amit a mellékelt képen láthatnak, ma már nem tudom megcsinálni. Sovány vigasz, hogy bizonyos sebészi intelmek miatt nem is lenne ajánlatos, s még ennél is szomorúbb: néha, álmomban, épp a sikeres műtét óta, újra ebben a pózban állok, vagy futok valami hepehupás, göröngyös grundon a labda után. Azért merem ekképpen szóba hozni, mert az én korosztályom általános vonása ez, így gondolom: a sport szerves részévé, lételemévé vált gyerekkorunknak. Mondanám, hogy minden mást háttérbe szorítván, de hát ezen kívül olyan „minden más” nem is nagyon volt. Nem ragozom, mindenki tudja, akár bevallja, akár nem, akár emlékszik, akár nem. Délelőtt, ha szerencsénk volt a tanárainkkal, ráhúztunk a tornaórákra, délután vagy edzés, vagy grund, vagy mindkettő, összezsúsztatva, este, hétvégén néha egy kis gombfoci is belefért. Az utóbbit, de úgy tudom, szólnak itt erről nálam szakavatottabbak, tessék komolyan venni. A gombfoci – szent örület. Volt. Igen, kabátgombokat lopunk hozzá, igen, a régi hypósüveg sárga műanyag kupakját öntöttük fel viasszal, az lett, nagy viták árán, a kapus, a pálya szélén kézre állt a lénia, mint biliárdasztal peremén a kréta, merthogy a vonalzóval kellett kimérni, precízen, a sorfal távolságát. Nem ám arasszal avagy tenyérrel, hát persze, hagytuk volna örökké megoldatlannak a vékony ujj – vastag ujj sarkalatos problémáját? Naná, hogy nem.

És hogy – reszelt kabátgomb? És hogy – palackzáró kupak álljon a kapuban? Hát ez a valódi csapatfelkészítés, ki-ki a maga játékosainak kovácsa, ha nem mindjárt Sebes Gusztávja. Így működött ez, én, kérem, saját magammal is gombfociztam, tíz csapatom volt, többhetes, teljes idenyeket játszottam, szigorúan vezettem a tabellát, ha valaki nem hiszi, jelzem, még most is megvan a főkönyv, s itt-ott a játékosokból is valamennyi kallódik a fiókokban. Rajtuk, már azért erősen lekopva, Zagallo, Garincha, Zámbo, s hát persze Flóri. De arról már csak én tudom, hogy ki volt, mert a képet többször cseréltem – volt, hogy a sráccal játszva, nekem, igazságos sorsolás útján természetesen, nem a Fradival kellett kiállnom; na de abban semmi sem akadályozott, hogy a legjobban, legprecízebben reszelt centergombon Flóri arcképét Benére cseréljem. Ha úgy hozta a sors.

Lazák itt a mondatok, de nem csupán anekdotázni támadt kedvem; bár, bevallom, a fenti képet nézve azért eltűnődtem: vajon ki is volt az a lány, akinek kedvéért itt – illetve ott, akkor – olyan önfeledten lazának próbálok látszani.

Mert hát azt se hagyjuk elvarratlan; bizony, azok a strandi gyűrűk, a korlátnak használt udvari porolók és egyebek ezt a célt szolgálták; mi, ha játszani akarunk, mentünk a grundra, ha fickósodni támadt kedvünk, hát akkor meg nem a konditermek felé araszoltunk, gyúrni. A sport, térjek már rá a komolyabb mondatokra, valóban kitöltötte életünket. Legtöbbünkét, s immár elvarranék egy talán jogos észrevételt, bizony, a labda, hiszen aköré tudott összegyűlni a csapat. Azon belül, persze, kosaraztunk, pólóztunk, de engem más történet olyan nagyon nem tudott lázba hozni. Persze eljutottam a bokszteremig, mint minden tíz-egynéhány éves srác a Papp Laci-korszakban, gyakorolgattam is két-három hétig, tanulgattam a lépéseket, eltáncolásokat, egyeneseket, horgokat, háritásokat, míg el nem jött az első összezapás két iskola csapatai között. Ott már, ugye, komolyan kellett venni; na de ennyire, lamentáltam magamban a meccs után, amelyről mondjuk el: nem tartott olyan hosszú ideig. Én annyit tudok elmondani mentségemre, hogy a kesztyűk összeérintése után megpróbáltam mindent bemutatni, amit addig megtanultam. Üde mozgásomban később határozottan felismerni véltem az addig általam nem látott Cassius Clay fürge tánclépéseit, kezeimet a megfelelő szúrótávolságban tartottam, lazán, de ütésre készen, könyök hajlításban, a jobb egy kicsit tompább szögben, az arc előtti két kesztyűm távolsága épp megfelelő, háritható az ellenfél ütése, de ugyanakkor csalogatja is, hogy megpróbálja – hát megtette. Szinte leeresztett kézzel szemlélt engem néhány másodpercig, majd kissé közelebb lépett; na, azóta tudom, mit tesz a vak a pohárral vagy a zárlatos hajszárító a villanyórával. Azóta az én személyes ambícióimat a test test elleni küzdősportokban kissé sötétebbnek láttam s látom; minden párhuzamában, minden perspektívájában.

Hepehupás, göröngyös, játszóterekből elcsatolt területeken, vagy épp épülő lakótelepekre merészkedve; amúgy valami isteni volt a dombos, harminc-nyolcvan centis gazzal fedett „pályán” kiosztani egy-egy „kötényt”; most csak úgy felrémlik előttem, milyen buzgón „tanítottuk” egy ilyen dühöngőn a játékra Kú Lajost, aki persze hagyta, bolond lett volna pont ott, épp csak pár nap pihenőt töltve szüleinél, a bokáját kockáztatni; de azért jó érzés volt kiskapuba csúsztatni mellette – fejjel! – a lasztit, és sokáig azt mesélgetni magunknak: úgy pattant le a vállunkról, ahogy pár évvel később, Belgiumba. De igaza volt.

Szándékosan átkötés volt ez a hasonlat, kicsit komolyabbra váltanék: sok, irgalmatlanul sok még a teendő a magyar tömegsport és élsport területein, a kapcsolódások szintjén. Mert minden, amit eddig meséltem, egy valahai mentalitásról szólt; az idő oly módon történt eltöltése sok-sok évig tartó barátságokat, együtt lógásokat, sráckori összetartozásokat eredményezett, közben utcák, városok, iskolák, megyék, országrészek bajnokságainak grádicsain kapaszkodtunk, nem felfelé, nem a siker felé, hanem valamiféle büszkeség elérhető irányába. Mert nem mondogattuk, nem tanítgattuk s tanígtatták, hanem éreztük, hogy kell egy csapat. Éreztük, mert – volt. Benne voltunk, együtt voltunk, közösen tettünk valamit közös sikerekért; kell egy csapat, amelyre ha mások büszkék, az nem rossz, de ennél sokkal jobb, hogy egy csapat részei vagyunk. És valamiért kétéves korunktól fogva tudtuk, hogy körülvessz bennünket egy csapat, belenőtünk a korosztályos „grund-válogatottba”, s haladtunk tovább, együtt; nem kellett egy csapat, mert volt, és szinte mindent elveszített ez a nemzedék azzal, hogy ez a csapat – széthullott. Már nincs. És hosszú út

lesz, amíg újra lesz, talán nem is lesz, talán már örökké bejárhatatlanok maradnak azok az ösvények.

Látom én, épülnek a stadionok. Pártoló szimpátiával néztem ezt a folyamatot, úgy is írtam róla egy-két cikket, de még az elején. Mert ma már soknak gondolom. A forrás előteremtésének módja sem annyira szimpatikus; csak úgy, félig-meddig zárójelben említem, hogy többszörös bukást, vállalkozói „bedőlést” jelentett nekem kiadóként, egyéb szervezőként részt venni a magyar kultúra „piacain” az elmúlt egy-két évtizedben; bizony, számos alkalommal került szóba itt is az a lehetőség: legyen leírható az adóalapból a kultúra műhelyeinek támogatása. Nem lett így, de ne is itt időzzünk, legyen szó róla más tematikákban; maradjunk a stadionoknál. Kell-e azokból ilyen sok, ha – amúgy nagyon helyesen – a kis létszámú élvonal-bajnokságok rendszerére törekedünk? Mert ez utóbbi hozhat valóban, bár eltarthat a folyamat bő évtizedig is akár, valóban változást az élvonal játékosainak nemcsak mentalitásában, de edzettségi állapotában, játékontelligenciájában, általában: a nemzetközi élvonalhoz való minden illúziótól mentes megméréttetésében. Azoktól az illúzióktól mentesen például, melyek a foci-EB sikerében motiválták játékosainkat; a legtöbb közülük egy jó egyéni szerződésajánlat reményében hajtott, és ki is pukkadtak, mint a lufi, amikor kiderült: azon a szinten, amiről álmodoztak, két-három-négy jó meccs – édeskevés. És tudom, tudnunk kell, az élvonal utánpótlásának biztosításához is megfelelő létesítmény-háló szükséges, én mégis húznék, húztam volna egy-egy cezúrát: példaként mondom, hogy olyik kisebb városkában csak akkor járulnék hozzá stadionépítéshez, ha ott és környékén már több éve tartó, rendszeres korosztályos bajnokságok, iskolai válogatók, de a felnőtt szinten is, a „megye-kettőig” bezárólag, a sportért szerveződő, sportszerű közösségek megméréttetése, összecsapása zajlana. Mindenki tudja, mi ennek az ellenkezője – bővebben, itt és most, nem fejteném ki, de annyit emeljünk ki: a jelenlegi szint sem játékosként, sem szurkolóként nem készít fel senkit egy stadion kívánt légkörére. S hát ellép itt a focitól, kérdezzük meg: a sport egyéb területeivel vajon minden rendben lenne? Nyitottak-e, tudnak-e vonzást gyakorolni a tenispályák, ha vannak, az uszodák, ha vannak, a vívótermek, ha vannak, a jégpályák, ha vannak, a tornatermek, ha vannak, de, és itt ismét ugrom egy nagyot a kérdéssel, működik-e még annyi kuglipálya a sörkertekben, mint rég; mert ahol én küzdöttem a golyóval, hogy ne csak elgurítsam pár méterre, de legalább felemeljem, történt ez a fenti képnél is sokkal régebben, nos, ott már sok éve nem kugliznak. Akik akkor olyan jókedvűen, mindig derűvel szemlélték igyekezetemet, már csak a mécses lángjánál pillantanak rám, öcséiknek, s az ő gyermekeiknek, pedig ma már inkább „a gugli a barátja”.

Nem csapongok, mondom itt is, szövöm mondataim egy utolsó történet felé kanyarodóra: apósom két és fél évtizede ment el közülünk, késő tavasztól kora őszig tűnődhetett még élete emlékei fölött, és tette is, komótosan, de kíméletlenül szelektálva iratai, papírjai között. Sok mindent összetépett, néhány darabot viszont, értékesnek vélvén, gondosan betett egy dobozba. Sok héttel távozása után nyitottuk fel, és, bizony, szívszorító volt. Az első papírok, legfelül, a család keresztény származását bizonyító dokumentumok voltak. Kéznel kell lenniük, üzente ezzel nekünk, 1992-ben. Alattuk pedig, mint már nem bizonyították, hanem mint emlék, mint varázslat, egy meccsjegy. Belépő a Stadionba,

1954-ben, a hat-három visszavágójára, tudják, amikor az angolok „egy hétre jöttek, hét-eggyel mentek”. Legfelül, a becses emlékek, varázslatok emlékeztetőjeként ott hevert a dobozban, s tudom, az első percekben, megrendültségünk enyhítésére, még rossz tréfák is eszünkbe jutottak. Hogy szegény, ha előszedi Puskás Öcsi bácsi visszatérő meccsére, amikor az öregfiúk meccsén három gólt is lőtt, ő ezzel a jeggyel ott ülhetett volna a díszpáholyban. Hisz ezzel invitáltak mindenkit, a plakátok, hirdetések szerint: jelentkezzen, akinek megvan az a régi meccsjegy. Néztam a kis darab papírt, és tudtam: neki is volt egy csapat. Bár őt a motor érdekelte, repülőgépet vezetett, crossozott, de ki nem hagyunk volna egy meccset sem, bár már a tévé előtt ülve. Mert már akkor sem vágyott azokba a stadionokba, amelyek lelátóin sok évvel korábban a régi barátoknak, a pilótatársnak, Zakinak szurkolt. Igen, annak a Zakariásnak. Ott ült, akkor, boldogan, de azt gondoltam, nem külön ajándéknak, megismételhetetlen pillanatnak gondolva azt az órát. Ott ült, s nem tudom, pár sorral vagy pár szektorral odébb, de ott szurkolt apám is; tudom, bár nem tőle. Talán csak nem került szóba, de ott ült s állt, egy régi film pár kockája szerint, a VHS elveszett, elkallódott, de annyiszor lepörgettem, kikockáztam, hogy tudom, ott állt, s tombolva örült, talán a harmadiknak. Ő volt. Kell egy ilyen kötődés, kell egy nagy, hatalmas csapat, akik elviszik a stadionba az oxigént, a levegőt, az életet.

Akkor, csak akkor fognak olyan stadionok létesülni, melyekbe nem egy jó, zsíros szerződés reményében vágyódnak a sportolók. – – – Hát így vagyok én a

sporttal, így a stadionokkal. Mostanában, hogy jót is mondjak: ritkán, de sakkozni szoktam. Nagyon ritkán. Egy kicsi lánnyal, az édesapja még apám hátán ülve lovacsázott, a kislánya már francia állampolgárként született. Ha őt nézem, megérte kiszereződnie – nem nagyon talált itt olyan „stadionra”, amelyről eddig írtam. Talán elég érthetően. És talán ez már, s még nem is annyira, egy másik történet.

Villányi László

Néhány hete kaptam egy fotót, 1963 telén készült a Nádor téren, környékbeli lányokkal és fiúkkal állunk a jégen. Természetesen kurbli korcsolya van a lábunkon, akkor más még szóba sem jöhetett. Bizonyára hokiztunk is a nádasban, a magunk faragta bottal. 1964-ben, a tokiói olimpia idején a rádiót hallgattuk, örömmel az ágyon ugráltunk nővéremmel, amikor Dömötör belőtte a gólt, s olimpiai bajnok lett a vízilabdacsapat. A szomszédban lelkesen néztük a közvetítéseket, atlétikát, síugrást, műlesiklást, vagyis mindent, csak sport legyen, a hokisok közül Fircov nevére emlékszem, szorítottunk Almássy Zsuzsának, Gyarmati Andreának, Hesz Mihálynak, Wichmann Tamásnak, ironizáltunk a Protapopov házaspár szépeltő korcsolyázása közben. Az utcánkban lakott Isti, aki igazi kerékpárversenyző volt, így hát neki élőben szurkoltunk, és mi is szerveztünk háztömb körüli versenyeket. Az egyik alkalommal túl nagy sebességgel vettem be a kanyart, hosszan csúsztam a porban, lenyúztam karomat, lábamat. Akkor még 3/4-es biciklim volt, később kaptam a piros, Budapest márkáját, azt hajtom azóta is, idén lett ötvenéves. Az iskolában beválogattak a kézilabdacsapatba, s ott végül a kapuban kötöttem ki. Nyertünk városi bajnokságot, a megyein pedig harmadikak lettünk. Egyszer lány osztálytársaim kórusban skandálták a nevemet, hogy erőt adjanak, mert azon a meccsen bizony nem ment a védés. Felőttként is fontosak voltak az olimpiák, az Európa- és világbajnokságok, megszerettem a teniszt, csodáltam Borg játékát. Unokaöcsém, Vincze László, a család nagy-nagy büszkeségére, világbajnoki ezüstérmes kajakozó lett.

Az első rólam készült fényképen a Rába partján rúgom a labdát. A másfél évemhez képest meglehetősen klasszikus mozdulattal. Önfelédten fociztam évtizedekig, imádtam játszani. Ötévesen teljes önbizalommal álltam be a nagyok közé, szemtelenül cseleztem és szereltem, bátorítóan veregettek hátba. Számomra akkor tavaszodott ki, amikor felvehettem kék rövidnadrágomat, szaladhattam a Nádor térre. A kék szín nem véletlen, ugyanis a DAC¹ színe volt a kék-fehér, s én nekik, a nádorvárosi csapatnak szurkoltam, olykor bőrig ázva. Ünnepeltem én is, amikor bajnokok lettek az NB III.-ban, pár évre rá pedig az NB I. B-ben remekeltek. Nagy Tomi volt a kedvenc játékosom, szabadrúgásnál pontosan tudtam, a kapu melyik sarkába csavarja a labdát. Szerencsés Ferkó is DAC-drukker volt, vele gyakorta mentünk el a Zöldfa utcába a postás elé, hogy minél előbb olvashassuk a Népsortot. A Lomb utcában Csidei Öcsi volt a legtechnikásabb, bármeddig eldekázott volna, de epilepsziás rohamai miatt nem játszhatott velünk. Egy délután tanúja voltam, ahogy rángatózva a porba zuhant. Értetlenül álltam a hír hallatán, amikor kamaszkorában a vonat elé vetette magát. Jó ideig a Lomb utcában csak Virághalmiéknak volt tévéjük, náluk láttam játszani, nyilván az osztrák csatornán, a Barcelonát, s gólt fejelni Kocsist.

A focinak többek között az a varázsa, hogy bárkinek lehet egy-egy olyan pillanata, amit nyugodtan bemutatathatnának a sportcsatornák. Egyszer a leve-

¹ Hivatalos nevén MÁV DAC. A vasutascapatokkal később is rokonszenveztem, mert nagypám vasutas volt Csáktornyán, Varasdon, Szentgotthárdon, majd Győrött.

gőből vettem le úgy a labdát, hogy ragadt a lábamhoz, egy másik alkalommal pedig kapunak háttal, sarokkal lőttem gólt. Az Álmos utcában rendszeresen játszottunk kiskapura, s volt, amikor a hatos meccsen mind a hat gólt én lőttem, pedig a végén már hátraküldtek védőnek. A középiskolában Lángi Tamással volt egy jól begyakorolt trükkünk,² megfelelő erővel s pontosan oda dobta be a labdát, hogy én lendületből érkezően a kapuba fejelhessem. A katonaság elején Debrecenben voltam kiképzésen, s akkor lett tekintélyem, amikor a felpályáról átemeltem a labdát a kapuson. Itt történt a legkomolyabb sérülésem is. Kapásból akartam lőni, de rátartottak a lábamra, ami ugyan nem tört el, de hetekig sántikáltam, s hosszú éveig fáj a lábfejem.

Amint jártam kezdtek a fiaim, gurult előttem a labda. A dunaszentpáli pályán három barátom volt az ellenfél kettőnkkel szemben, és sikerült úgy cseleznem, hogy minden gólunkat az ötéves Dani fiam lője, persze a győztest is. Gergő fiam már korán kitűnt ügyességével, s amikor az ETO korosztályos csapataiban játszott, néhány szülővel rendszeresen szurkoltunk az idegenbeli meccseken is, így átéltem a legszebb diadalt, amikor Budapest bajnokságot nyertek. Mondanom sem kell, fölöttébb szerettem a fiaimmal focizni, gólpasszt adni nekik. A dunaszentpáli időszak legendássá vált, az egykori gyerekek vagy apukák ma is megállítanak az utcán, felidéznek a hajdani küzdelmeket. A szigligeti pályán is élvezet volt játszani, Módos Péter a profik eleganciájával nézett elismerően a három Villányira.

Gyerekként láttam játszani az ETO első bajnokcsapatát, figyelhettem, miként tornázza ki Grosics Palotai szabadrúgását, tanúja lehettem a Fiorentina vagy a Milan elleni kupameccseknek. A Népstadionban a franciák elleni győzelem alkalmával szurkolhattam a válogatottnak, ha jól emlékszem, 2:1 volt a végeredmény. Felnőttként átéltem a ragyogó Verebes-korszakot, élvezve a szellemes játékot, a ragyogó gólokat. Az évek, évtizedek alatt láttam Albert, Göröcs, Bene, Varga, Zámbo, Töröcsik cseleit, Pelé világbajnoki megmozdulásait, s most van szerencsém ámulni Messi cselsorozatain. Az Európa- és világbajnokságok már összemosódnak, de persze nem felejthető a brazilok elleni 3:1, a Rossi-féle olasz csapat, vagy a Milan a három hollanddal, Maldinivel, legutóbb pedig a Leicester rokonszenves diadala.

A fiaim ma is szenvedélyesen játszanak, Dani kispályán, egykori Eötvös-kollégistaként például az ottani kupán, Gergő pedig a Monor csapatában, immár csapatkapitányként. Így hát a Monor meccsein hallhatom a szurkolói bekiabálások gyöngyszemeit: „Annyi eszed van, mint egy marék lepkének!”; „Papucsban is gyorsabban fut öreganyám!” Meggyőződésem, hogy a foci költészet is, egy-egy támadás felépítése, az improvizatív összjáték, némelyik gól ugyanazt az élményt nyújtja, mint a jó vers olvasása. Intuíció kell ahhoz, hogy a csatár

² Egy másik, jól bevált trükköm: fejem a hosszú sarok felé lendült, de homlokommal csak annyira értem a feldobott labdához, hogy az a rövid sarokba perdüljön. Ez a fejelés nevű játéknál történt, nem is tudom, létezik-e még. Fűvön, homokban, derékig érő vízben műveltük, kettő a kettő, vagy három a három ellen. Egyszer a sógorommal végigvertük az egész uszodát. Ruganyosság, sok-sok futás, lelemény kellett hozzá, például a stukkoláshoz, amikor az ellenfél által könnyelműen elindított labdát csukafejessel az ő kapujukba irányította homlokunk.

ráleljen az egyetlen, kivételes gólt eredményező mozdulatra, akár a zeneszerző egy motívumra, a festő egy színre, a költő valamely nyelvi leleményre.

Néhány évvel ezelőtt azt álmodtam, hogy a Barcelona öltözőjében készülök, de nem találom a zoknimat, s eltűnt a csukám³ is. Visszatérő álmomban erőtellenül lézengek a pályán, gurul felém a labda, de képtelen vagyok mozdítani a lábam. A gyaloglás és a biciklizés maradt vigasznak. Járom Győr utcáit, vagy éppen a Bakony, a Lővérek, a pannonhalmi arborétum ösvényeit. Tekerek a Rába, a Marcal vagy a Mosoni-Duna töltésén, egyre távolibb hidakhoz érve. Gyerekkorom óta semmit sem változott a suhanás szabadsága.

³ Valójában sohasem volt csukám, csak tornacipőben vagy mezítláb fociztam.

VARGA BENEDEK
VÍZIPÓLÓ IX.